

^v**ŠOLSKI PRIJATEL.**

Izhaja vsak torek na pol poli in velja na leto 2 fl. 12 kr. po pošti, 1 fl. 36 kr. brez pošte.

Číslo 19.

V torek 9. maja 1854.

III. tečaj.

Naznanilo in prošnja.

Gotovo si vsak Slovenec iz cele duše želi, da bi se *društvo sv. Mohora*, od milostljivega knezoškofa Lavantinskega osnovano, še mnogo let za pravo kerščansko izomiko našega ljudstva in za povzdigo domačega slovstva zmiraj tako krepko kakor sedaj poganjati zamoglo. Zatoraj so naši rodoljubi že od začetka na vse strani premišljevali in prevdarjali, kako bi se tej prekornostnej napravi prav terdna podlaga postaviti in se jej še daljna prihodnost zagotoviti dala. Skorej vsi so bili v tem ene misli: *da naj se na vsako vižo napravi matica*, to je, terdna zaloga za vedne čase. Obresti, ki jih matica daje, naj se vsakega leta k ostalim letnim vplačilom družtvenikov pridevajo, in tako za izdavanje bukev obračajo.

Ta matica se bo na dvojni način napravljalna in sicer: 1. z dobrovolnimi prineski in 2. z izdavanjem taci bukev, od katerih gre pričakovati, da jih bojo Slovenci obilno in radi kupovali, kterih vendar družtveniki ne bojo zastonj prejekali. Vse, kar društvo za take bukve potegne, se bo za matico obrnilo.

Za zdaj je sklenil 30. aprila t. l. Celovski družtveni odbor izdajati v posameznih zvezkih *slovenske izvirne ali poslovenjene pridige pod naslovom: Zbirka cerkvenih govorov, ki so jih ob nedeljah, praznikih in drugih priložnostih razni slovenski pridigarji izustili*. Vsak zvezek bo obsegal na 10—12 tiskanih polah različne pridige od raznih duhovskih pastirjev. Če ravno ne bojo po nedeljah in praznikih zverstene, se bo vendar sploh gledalo, da bojo v 3—4 zvezkih za vse nedelje in praznike cerkvenega leta zapopadene.

Društvo sv. Mohora se toraj obrača na vse častite duhovske pastirje s priserčno prošnjo, da bi odsihmal zmiraj posamezne pridige, od katerih mislijo, da so za natis, društvenemu odboru v Celovec pošiljati blagovolili. Pervi zvezek bo koj v natis prišel, kakor hitro društvo toliko pridig prejme, kolikor jih je za vsak zvezek potreba.

Na ta način se ne bo samo društvena matica zalagala, temuč se bo tudi duhovsko slovstvo krepko podpiralo. Terdno zaupamo, da se bojo duhovski pastirji slovenskega naroda združili in s slovstvenimi prineski to zbirko cerkvenih govorov pomnoževali.

Vsaka drobtinca se bo s hvaležnostjo prevzela. Prosimo! *)
V Celovcu 1. maja 1854.

Celovski družtv. odbor.

O sadjoreji.

(Dalje.)

VII. Perva presaja drevc.

Jabelčne drevesca, koje so dve leti, gruševe pa naj menj tri leta stare, se iz semeniščne grede popipajo, ktere so lepe in krepke; slabe se pusté še eno leto, pokveke niso za rejo, torej se odveržejo.

U toplih krajih se morejo drevesca jesen presaditi, kadar jim listje odpade; u ojestrem podnebjju pa v igred, dokler se ne muzgajo. Naj boljše po dežju, ko je zemlja vlažna, se drevesca nekoliko odkopljejo, po tem pa lahko z rokami popipajo. Izruvanemu deblicu se stranske vejice in poškodovane stranske korenine gladko obrežejo, serčnica prikrajša, in tudi verh priškerne, da je deblice po tem le poldrugo ped visoko.

Divjaki pridejo u sadišče ali vertno šolo vsakega plemena u svojo odločeno gredo, ktera je že prej bila prekopana in za nje

*) Slavno vredništvo »Novic« in »Zgodnje Danice« je lepo naprošeno, to povabilo (vsaj okrajšano) v svojem listu ponatisniti, da se sploh raglasi.

pripravljena. Zdaj se skopajo grabnici, kakor za sejo graha, pa morajo biti do pedi in še globokeji in ravno tako široki, po dva do tri čevlje narazen.

Koristno je, če se divjaki zvečer ali saj neke ure pred sajo u blatno gnojnico ali kalužo postavijo, in ko se sadé, korenine s dobro rahlo perstjo potresejo. Tudi po grabnu naj se dobre rodovite persti natrosi, koja okoli korenin pride.

Če ti sveta ne pomankuje, sadi drevesca še črez dva, naj menj pa poldrugi čevel narazen lepo po niti; kajti čedno je viditi, da drevje po redi stoji kot vojaki (soldati) u paradi. Če je graben preplitev kojemu drevescu, naj se po potrebi dokoplje, preglobok pa nekoliko zasuje, tako da drevce za dober palec globokeje pride, kakor je prej u semenišču stalo. Kadar si korenince u grabnu ali jamici na vse kraje razpelal in poravnal, jih pokrij s omenjeno perstjo, ki je u grabnu pripravljena, in prej ko drevce dostojno zasuješ, polij okoli nja nekaj kaljuže iz grabna ali prestane vode, da se perst dobro koreninic prime, po tem še le drugo zemljo okoli drevesca poravnaj; pri deblu perst malo z nogoj pritlači, da bo poglobočena, kakor plitva skleda, ter se bo deževnica noter ložej lovila. Da o začetku zemljo koreninicom vlažno obderžiš, natrosi okoli drevesc za dlan debelo plev ali pesderja, in u suši drevcom prilivaj.

Plevela in trave ne terpi okoli mladih dreves, ker jim živež, in mokroto odtegujejo. Tudi popki, iz kojih bi postranske mladike zrastle in sok tratile, se morajo gladko porezovati, da se lepa gladka koža zredi. Le ktera dva postranska odraslika je koristno na šibkem deblicu zato pustiti, da sok preveč kviško ne sili, marveč deblo od tal krepča. Vender niso odrasliki čez jedno leto pustiti, da predebeli odrezani prevelike rane deblicu ne pusté.

Vsaka rana, bodi si velika ali majhina, se mora drevesu zamazati, da prej zaceli.

Maža ali vosek, ki se tudi za ceplenje rabi.

Vzemi 8 lotov rumenega voska, kakoršnega pri čbelarjih dobiš, 18 lotov smrekove in 4 lote mecesnove smole in 2 lota laškega oleja. Vse te reči vkup raztopi, u merzlo vodo vlij, in s mokrimi rokami zvalike naredi.

Maža za drevesne velike rane.

Vzemi apna, kravjeka in mastne ilovice, vsakega enako, zraven je tudi dobro djati mecesnove smole in živinske dlake nekoliko. Vse to dobro vgneti in premešaj; s tem rane velikih dreves pomaži.

Dostikrat imajo stariši pa tudi dušne rane svojih spridenih otrok celiti. Pomočki so, poduk itd. Če pa lepa beseda ne hasni, je za majnše otroke brezovo, za odraslene pa tudi leskovo olje kaj zdravljivo.

(Dalje sledi.)

Božji zid.

Leta 1813, 6. prosinca so bili prebivavci neke samotne hiše blizo mesta Šlezvik v velikem strahu. Rusi, Švedi in nemških dežel vojšaki so se v mraku hiši bližati jeli. Vreme je bilo merzlo, viharji se prepletajo in sneževje brije, da je kaj. Dobri ljudi se tresejo in bojé, da bi jih žolnirji ne napadli, obropali in od hiše odgnali. Le stara pobožna babica je bila mirna in v Boga zaupa. Brala je iz nekih molitvenih knjig otrokom in vnukom tudi te besede le: „Gospod, postavi močen zid okoli nas, da bomo pred nasprotniki varni, in vzemi nas v svoje varstvo.

Eden vnukov, koji je pobožno poslušal, misli, da se preveč od Boga tirja, prositi, da bi zidovje okoli hiše stavil; za take nemogoče reči ne gre Boga prositi.

Babica zaverne: „Te besede le tole pomenijo, naj nas Bog varuje in prikriva, kakor bi terden zid nas oklepai. Če bi pa vender Bog gotov zid okoli našega sela postaviti hotel, meniš, da bi mu nemogoče bilo?

Noč preteče, brez da bi kateri vojšak blizo hiše bil prišel. Vsi so se čudili, kajti so slišali šumečo derhal memo iti. Ko pa v jutro pred duri stopijo, vidijo pred hišoj proti cesti snega, ki ga je veter visoko nanosil; bilo je pred hišo kot obzidje, kojega ni bilo prekoračiti. Vsi so slavili Boga. Babica pa reče: „Glejte, tako je vender Bog zid pred našo hišo postavil, in nas sovražnika ybra-

nil. On je dober, vsmilen Oče in neizrečeno bogat, nam v sili pomagati in nas oteti, torej nam nikdar ni obupati :

Le zaupaj prav v Bogá,

V sili On pomoč ti dá.

V. Musi.

Mačka ino troje psičkov.

Mačka je v kuhinski hram zlezla ino meseno klobaso ukradla. Ko zopet iz hrama prileze, vidi, da troje psičkov pred durimi na njo streže: Muferl, Pomerl ino Pinčerl. Mačka to viditi gomeznice jo obletijo, vse kote z očmi prešviga ino si misli: Redka bo, če jo bom tobart unesla! „Oberne se torej k Muferlnu, ino mu na uho šepeta: „Dragi Muferlček! če molčiš, ino nikomur ne poveš, kje sim bila, ti dam pol svoje klobasice.“

Muferl berlavo pregleda, ogleduje ino voha, kar mu mačka ponuja, (se ve, da klobasica ga zlo pod nosom brije) in koj obljudi. „Že pojde“ si mačka misli, ter se tudi k Pomerlnu oberne ino mu na uho šepeta: „Dragi Pomerlček! če boš molčal, kje sim bila, ti dam pol svoje klobasice. Tudi Pomerlček obljudi molčati. Slednič se mačka še k Pinčerlnu oberne ino mu ravno to na uho šepeta, kar je poprej unima dvema pravila.

Kaj? se Pinč zadere, ti golfiva žival, tatica ti! kaj misliš mi je mar za tvoje ukradeno blago?“ „Nič nočem od tebe, se Pinč dalje otresa, pa vonder, čaj, čaj, ti zvita kača! zgrabi jo za ušesa, jo pelje v kuhinjo ino vse na tanko pove, kako je mačka ravnala. Mati so ravno pred pečjo popravljali, poberejo lošago*), jo v dve cvibi vzemejo, mačko do kervavega pretepejo, Muferlnu ino Pomerlu betvice jesti ne dajo, pridnemu Pinču pa, ko je tatvina ino mačkijne zvijače razodel, celo klobaso prinesejo. — Res, neusmileno je tepsti, ali stariši morajo strahovavko v rokah nositi ino otrokom v serce vtisnuti:

Rajši ubožen čem živeti

Kakor ukrasti kaj želeti.

Otrok svoje stariše okrade, če jim še tako majheno reč, bodi si skorja kruha iz miznice ali kaka druga reč, na tihem vzeme.

T. Dernač.

*) Lošaga, dolga nerodna šiba.

Vsmileni dušni zdravnik.

Sv. Bernard je obiskal nekdanj nekega bolnika, od kterega se mu je povedalo, da se pri svojej nevarnej bolezni vendar noče spokoriti. Bolnik se je po svojej postelji na vse plati obračal in iztegoval, neznano čvičal, in večkrat zavpil: „Oh! oh! meni več obstati ni.“ Sv. Bernard ga je milo pogledoval, in bleskeče solze so se v medočje razlivala. Bolnik, kterega so bolečine malo opustile, je to zapazil in djal: „Oh gospod! Vi ste blazega serca. Lepo se vam zahvalim za vašo milosernost. Kaj ne, kakor se meni godi, je vsmilenja vredno.“

„Ja, revni mož! mu reče Bernard, ti si resnično vsmilenja vreden. Pa moje solze niso toliko omilovale tvojega trupla, kakor tvojega duha (duše). Mislil sem si, kako bo tvoj duh v nekih trenutkih pred božjim stolom stal, in neznano stokal in čvičal besede: „Oh oh! dalje mi ni obstati;“ pa te bolečine bi se še le zmiraj ponovile. — O večna kazen od večnega Boga!“ Sveti mož je en čas potihnul, in njegovo oko je bilo zopet mokro.

Zdaj se je začelo serce bolnika tajati, on se je spokoril, in čez tri dni zgrevanega serca zamerl. Da bi tudi mi že zgodaj s svojim duhom vsmilenje imeli; bolečine telesa, ktere imamo pre-stajati, so le senca od večnih.

Jožef Eržen.

Listonoša.

* Prav vesel dones leté verstice pišem: Letos je u Šoštajnu bela nedela nekim otrokom u prvo neizrečeno sreco, njihovim starišem in celi fari pa u veliko veselje dotekla.

Lepo podučeni otroci so prejden popoldan pri sveti spovedi bili. U nedelo pred prvo božjo službo se u mežnariu zberó, in ko u cerkvo odzvoni, jih — deklice lepo opletene in ovenčane, fante pa s puščici na persih, 39 vsih vkup — častiti gospod katehet, *France Naprudnik*, u procesji u cerkev h kerstnemu kamnu peljajo, kjer sta jih častila gospoda fajmošter in drugi kaplan sprejela.

Gospod Naprudnik govoriyo o običaju perve sv. cerkve na belo nedelo, — od prevelike sreče prave vere in svetega kersta, po

tem molijo častiti gospod fajmošter, *Fr. Kešman*, apostolsko vero in ponové, u pričo starišev in botrov, kerstne oblube s otroci, koji tudi prižgane sveče u roke dobé. Po tem peljajo vsi tri gospodi tako okinčane svate *presvetemu Ženinu* naproti do velikega oltarja.

Gorljivi gospod katehet, *Fr. Naprudnik*, berejo sveto mašo, ljubljeni gospod fajmošter pa ostanejo, *kol dober pastir med svojimi ovčicami*, pri otrocih, ter jim predmolijo sv. roženkrenc in druge shodne molitve. Po svojem sv. obhajilu, so g. katehet tudi otroke obhajali, pa prej mično govorili od sreče presv. obhajila, in po obhajilu od dalnih dolžnosti otrok, starišev in botrov, in zadnič ljubo mladino ovim in celi fari u milo varstvo zročijo. Tudi so g. katehet otrokom podelili „*Spomine na prvo sveto obhajilo*.“

To pobožno svetkovanje prvega sv. obhajila bojo otroci gotovo svoje žive dni u hvaležnem spominu ohranili. Da je pa tudi, celo na skalnate serca, odrašenih, udarilo, so tega priča solze, koje so po licih se vderale.

Te, in iz toliko ust izrečene besede: *Hvala Bogu za toliko dobre učenike!*“ naj bojo pa tudi plača *našim gorljivim neutrudnim trem častil. gosp. duhovnim* za poduk ljube mladine, če se ravno za nobeno zemljensko hvalo in plačilo ne poganjajo.

P. Musi.

Drobtinčica.

* Naše visoko škofijstvo je na predlog c. k. deželne šolske oblastnije zastran *izglednih učiteljev* res kaj prav koristnega ukazalo. Po §. 279 politiške uravnave ime: „izgledni učitel“ nema biti lepa, prazna beseda, temuč izgledni učitel ima tudi opravljati *častno opravilo*, ki mu zraven še kak goldinarček do-
naša. Vsi gg. šolski ogledi imajo toraj skrbeti, da se v vsakem šolskem orkraj u učitel znajde, ki drugim v resnici lep izgled daja ne samo s tim, da se lepo, pošteno — prav kershansko obnaša, temuč tudi zastran izomike in znanosti druge prekosi, v izobraževanju napreduje, v šoli svoje dolžnosti tanjko spolnuje, učence po dobrem načinu podučuje in k lepemu in poštenemu življenju nape-
luje. K temu *izglednemu učitelju* naj se pošilajo taki učitelji in

podučitelji, ki niso dosti omikani alj ki se ne znajo v šoli prav obnašati. To se sme tudi večkrat zgoditi. Gg. šolski ogledi naj odločijo, koliko gre za tak poduk in ponavljenje izglednemu učitelju plačati. Učitelji šolskega okraja, v katerem takega izglednega učitelja ni, naj se pošiljajo kam drugam, kjer se tak učitel znajde. —

Da bi se ta res imenitni ukaz tudi na tanjko in brez milosti spolnoval!

Zastavice.

Kdo je vselej naj prvi v cerkvi?

(*Ključna brada.*)

Kteri konj vidi tako dobro od zadej kot od spredej?

(*Slepi.*)

Katera palica je nar težji?

(*Beraška.*)

Kaj noben človek ne more povedati?

(*Da je umrl.*)

Društvo sv. Mohora.

* Seja Celovškega odbora 30. aprila.

- a) G. Sirola v Gradcu ponudi društvu „Romarsko palico“, in scer vsih 2000 iztisov za 1000 fl. —

Ker ima društvo dovolj društvenih knjig in rokopisov, se „romarska palica“ ne more prevzeti.

- b) II. del „Djanja svetnikov“ se ima koj hitro, kakor dojde, vsim društvnikom poslati, ki so za leto 1854 svojo letnino odrajtali; zarajtala se bode pa ta knjiga za leto 1855. Kdor toraj letnine za l. 1854 še ni plačal, naj to skoraj poravna, ako hoče II. del, ki ga vsak dan pričakujemo, že letos v roke dobiti.

- c) Kaj smo na predlog g. Janežiča zastran društvene matice sklenili, glej „naznanilo in prošnjo v donešnjem šols. prijat.“